

ابوالقاسم طاهری

مشاهیر علم و ادب

برتراند رسل Bertrand Russell - حکیم مشهور انگلیس

برتراند رسل فیلسوف انگلیسی

در دنیائی که بشر خودش را اشرف مخلوقات می‌شمرد و جامع اضداد است شاید عجب نباشد که افرادی که از نظر فکری اشرف بر سایرین اند مانند سایر افراد نوع خود جامع اضداد باشند... برتراند رسل حکیم عالیقدر و فیلسوف بزرگوار انگلیسی که این یکی دو ماه باز ناهش نقل مجالس و ورد زبانها گردیده است نیز از این قاعده کلی مستثنی نیست... با آنکه هفت شهر حکمت را دیده است علاقه‌اش بظواهر دنیا چنان است که اگر کسی او را لرد برتراند رسل خطاب نکند شاید فوق‌العاده رنجیده خاطر شود.

چندماه پیش با صمیمیت و حرارتی که خاص این پیرمرد موی سفید هشتاد و سه است در میان جمع کثیری از فلاسفه و علمای طبیعی جهان و در حضور جم غفیری از مردمان بپا خاست و حاضران را تشویق نمود که از طرح پیشنهادی وی طرفداری نمایند. آنچه برتراندرسل میگوید مثل يك معادلۀ يك مجهولی ساده است. میگوید: برای احتراز از خطر بوار و هلاك عمومی باید دول عالم را از استعمال بمب ئیدروژنی باز داشت و تنها طریق تحذیر این است که ریاضی دانان عالم و علمای طبیعی جهان گردهم آیند و حساب کنند که اگر فلان عدد بمب ئیدروژنی در جهان محترق شود میزان خرابیهای وارده و تلفات جانی بر نفوس عالم و زیانهای وارده بر جمیع خلائق عالم از چه قرار خواهد بود. برای لرد رسل جای کمتر شك و شبهه است که اگر جواب این مسأله بصورت ارقام ریاضی بر سیاستمداران عالم و مسؤولین امور عرضه گردد، آنها را در اخذ هر گونه تصمیمی مردد خواهد نمود و عالم را از شر يك فاجعۀ بی مانندی خواهد رهانید.

برتراندرسل یالر در رسل اسمش برتراندر آرثور ویلیام رسل است. چشمانی فوق العاده ریز و نافذ دارد که وقتی بشما نگاه میکند همیشه متبسم است، چشمان نافذ وی دائماً در زیر ابروانی زرد مایل بسفیدی برق میزند، سری بزرگ دارد بایک خرمن موی سفید، و بی شك در تمامی عالم او را بعنوان شهیرترین و معمرترین فیلسوف انگلیسی می شناسند و بوی احترام میگزارند.

برتراندرسل در هجدهم ماه می ۱۸۷۲ در ایالت مانتو در انگلیس، در دامان خانواده ای متولد گردیده که افراد آن از قرن شانزدهم باینطرف مشهور بوده اند. پدر بزرگش لرد جان رسل از دوستان صمیمی و از وزیران نامدار لرد ملبورن معروف بود و او بود که قانون اصلاحات معروف را در ۱۸۳۲ تصویب پارلمان رسانید. دوباره که حزب لیبرال در انتخابات فائق گردید وی نخست وزیر مملکت شد و در ۱۸۶۱ از طرف ملکه و یکتوریا بمقام ارلی نائل گردید. پدر و مادرش هر دو از دوستان نزدیک و از طرفداران جدی حکیم شهیر و آزادیخواه معروف انگلیس جان استوارت میل بودند. دو ساله بود که مادرش از جهان رفت و سه سال و اندی بیش نداشت که پدرش

غیز فوت شد. در ۱۸۷۶ با برادرش که او هم طفلی خردسال بیش نبود تحت مراقبت و توجه مادر بزرگش قرار گرفت که زنی بود بسیار متدین و درست و پرهیزگار. در این خانه بود که تحت توجه مریبان آلمانی و سویسی و معلمین انگلیسی بارآمد. برتراند رسل در ضمن خاطرات خود مینگارد: «وقعه مهمی که در سن یازده برایم روی داد آشنائیم بود با مقدمات هندسه اقلیدس. بزودی معلوم شد که استعداد عجیب و فراوانی برای ریاضیات نظری دارد. بعداً برای آنکه معتقداتش بر ریاضیات نظری محکم تر گردد شروع بفرار گرفتن فلسفه و حکمت کرد. در هجده سالگی بود که بکلی دست از معتقدات دینی شست و از دیانت عیسی برید.

در ۱۸۹۰ برتراند رسل بکالج کمبریج وارد شد و چند سالی رابتکمیل تحصیلات ریاضی پرداخت. در این دوره نیز بقدری لیاقت و استعداد نشان داد که پنج سال بعد ویرا بهضویت کالج پذیرفتند. رساله‌ای که وی بدین مناسبت تحریر کرد درباره اصول هندسی بود. بعداً چندی را در برلن به تحصیل اقتصادیات مشغول بود و مطالبی برای کتابش تحت عنوان سوسیال دموکراسی آلمان جمع میکرد. سپس بایالات متحده رفت و بانگلستان بازگشت.

در دوران جنگ اول عالمگیر وی از مخالفان جنگ بود و در مجامع برضد جنگ و ستیز علناً نطق میکرد و کتابها بچاپ میرسانید. بعد از جنگ اول در ۱۹۲۰ بروسیه سفر کرد و با عده‌ای از رجال و زعمای روسیه از جمله لنین، تروتسکی و گورکی مفصلاً گفتگو کرد، اما شیوه سوسیالیستی روسیه و مرام بلشویکی را مردود دانست. نظریاتش در این باره در کتابی مندرج است که در سال ۱۹۲۰ تحت عنوان «فرضیه بلشویسم» بچاپ رسیده است. در این ایام برتراند رسل از راه ایراد خطابه‌ها و دادن کنفرانس‌ها و نگارش مقالات مخارج زندگی خویش را تأمین میکرد. در ۱۹۲۲ سفری بچین کرد. در کتابی تحت عنوان «معضلات چین» مراتب تقدیر و تمجید خود را از تمدن عظیم و باستانی چین ابراز میدارد.

بروز جنگ عالمگیر دوم جمعی را بفکر انداخت که آیا این حکیم شهیر باز با جنگ و کشتار مخالفت خواهد ورزید یا نه؛ اما در ۱۹۴۰ لرد رسل علناً اعلام داشت

که در جنگ برای رفع شر هیتلر و افکار سخیف وی ، از دموکراسیها پشتیبانی خواهد کرد . هیمن سال بود که رسل حین اقامتش در امریکا کتاب پرمفرد دیگری تحت « تفحص در معنی و حقیقت » نشر داد .

اوج شهرت وی شش سال پیش در ۱۹۵۰ بود که بوی دراستمکلهم جایزه نوبل اعطا گردید . در هنگام اعطای جایزه او را قهرمان آزادی کلام و فکر و پیشرو قافله حکمت عصر حاضر خواندند . از عجایب آنکه قبل از رسیدن به استهکلم هنگامی که هوایمای حامل وی بواسطه حادثه سوئی در دریا افتاد یکی از مسافریں معدودی که میخواست بسا شنا خود را بساحل برساند لردرسل بود ، اما در مورد برتراند رسل این عجیب نیست چنانکه در او ان هشتاد سالگی مجدداً ازدواج کرد . با این همه این جوان هشتاد و سه ساله مثل حکیمان سقراط منش فکر میکند ، مینویسد و سخن میگوید .

گرمانشاه (ی . ا . بهزاد) پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

بدوستی بهانه جو

چون شود؟ ایدوست! دست از من بدار
 در لباس موعظت گفتن ، خدا را
 دیدگان عیب جورا تا کی آخر
 گر تو چون آئینه ؛ خالی از غرضها
 نیست باکی ، لیک از آن نالم که بینم
 پرده از عیب کسان گیری ، ولیکن
 پایداری نیست در دوستی ، لیک
 یکزمان با محنت خویشم گذاری!
 بر سرم سنگ ملامت کم بیاری!
 بر من و گفتار و کردارم کماری؟
 عیب هایم را یکایک برشماری -
 تو نه آئینه ، بر آئینه غباری!
 عیب های خویشتن را پرده داری!
 همچنان در بدگمانی پایداری!